

4640

1 —

1

۱۲۶

اسمار

مدیریت علمی در عهد نامه مالک

آیت الله محمد یزدی

سرشناسه	: یزدی، محمد، ۱۳۱۰ -
عنوان قراردادی	: نهج البلاغه، فرمان مالک اشتر، فارسی، شرح
نویسنده و نام پدید آورنده	: مدیریت علوی در عهدنامه مالک/محمد یزدی.
مشخصات نشر	: قم: محمد یزدی، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۴ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۰۰-۱۷۱۵-۸
وضعیت فهرست نویسی	: کتابخانه: ۱۳۹ - ۱۳۴؛ همچنین به صورت زیرنویس
یادداشت	: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه، فرمان مالک اشتر - نقد و تفسیر
موضوع	: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه - مدیریت
موضوع	: مدیریت (اسلام)
موضوع	: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه، فرمان مالک اشتر، شرح
شناسه افزوده	: BP ۳۸/۰۲/۴۴۰۰۰۷
رده بندی کنگره	: ۹۷/۹۵۱۵
رده بندی دیویی	: ۳۲۸۱۴۳۱
شماره کتابشناسی ملی	

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

مدیریت علوی در عهدنامه مالک

مؤلف: آیت الله شیخ محمد یزدی

ناشر:

چاپ اول: ۱۴۴۰ - ۲۰۱۸ م

چاپخانه: اعتماد

تعداد: ۱۰۰۰ نسخه

978-622-00-1715-8

قم-ایران

فهرست مطالب

اولین توصیه‌های حضرت	۱۳
توجه به افکار عمومی	۱۶
مردم داری	۱۸
آفت و آهلیت	۲۱
انصاف با مردم	۲۴
جلب رضایت مردمی	۲۵
عیب پوشی از همه یکباره از زمامدار نیکوتر	۲۶
تصمیم شتاب زده بگیر	۲۸
ویژگی‌های حلقه مشاوران و معاونان	۲۹
نحوه رفتار با زیردستان	۳۲
استفاده از تجربه دیگران	۳۴
گروه‌های اجتماعی	۳۶
نظارت و بازرسی	۴۲
رابطه حاکم با نیروهای مسلح	۴۳
مجازات عادلانه مجرمان	۴۴
قاضی در حکومت اسلامی	۴۸
استخدام نیروی انسانی	۴۶
توجه به امور رفاهی مردم	۴۷
مالیات و کیفیت آن	۴۸

- ۵۶.....رابطه عمال با مالیات دهندگان
- ۶۱.....کارمندان اداری
- ۷۱.....رفتار با بازرگانان
- ۸۲.....رفتار با فقرا و مساکین
- ۹۰.....جلسه با مردم
- ۹۲.....کارهایی که خود حاکم باید انجام دهد
- ۹۳.....مدیریت زمان
- ۹۴.....بهترین وقت خود را به عبادت اختصاص بده
- ۹۸.....عدم فاصله بین والی و مردم
- ۱۰۲.....مواظب آقا زاده‌ها باش
- ۱۰۴.....شایعه‌زدائی
- ۱۰۵.....پرهیز از جنگ طلبی
- ۱۰۶.....بی اعتمادی به دشمن
- ۱۰۷.....لزوم پای بندی به قراردادهای بین المللی
- ۱۱۰.....عهد، حریم الهی
- ۱۱۱.....صراحت بیان در تنظیم عهدنامه
- ۱۱۱.....خون ریزی عامل زوال حکومت
- ۱۱۶.....پرهیز از خود پسندی
- ۱۲۰.....منت نگذارید
- ۱۲۱.....در حد توان خود وعده بدهید
- ۱۲۳.....عجله و ترس، آفت عمل

عدالت شخصی حاکم..... ۱۲۴

عبرت از گذشته..... ۱۲۶

دعا برای مالک..... ۱۲۷

منابع..... ۱۲۹

www.Ketab.ir

بسم الله الرحمن الرحيم

سپاس و ستایش از آن خدایی است که هستی را آفرید و در میان تمام مخلوقاتش انسان را برتری داده و لباس خلیفه الهی بر قامت او پوشانید. آنگاه عقل را به عنوان هدیه‌ای آسمانی برای هدایت و رهایی از سرگردانی و گمراهی او بخشید. از آن جا که عقل به تنهایی برای فعلیت بخشیدن به مقام انسانی حضرت حق کافی نبود، انبیاء و پیامبرانی را از جنس بشر به یاری او فرستاد تا آن‌ها که گمراه و هلاک می‌شوند، با دلیلی روشن هلاک گردند و کسی که زنده (و هدایت) می‌شود، با دلیلی واضح هدایت شود؛ لِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنِ بَيِّنَةٍ وَيَحْيَىٰ مَنْ حَيَّ عَنْ بَيِّنَةٍ. (۱)

در حقیقت، عقل، پیامبر درونی فرد است و انبیاء الهی پیامبران بیرونی و عقل کل‌اند. عالی‌ترین راهنما و هادی انسان‌ها، تاریخ زندگی آن‌هاست که در قرآن کریم ذکر شده است. رسی الهی که رشته اتصال بشر با خالق هستی است با رسالت آخرین رسولش ختم شد؛ ولی اوصیای گرامی او و ائمه اثنی عشر تا پایان جهان راهنمایی و هدایت بشر را به عهده دارند.

امیرمؤمنان علی (علیه السلام) اولین وصی پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم) است که قلم و بیان از تشریح عظمت و شخصیت او عاجز است. آن حضرت، در دوران کوتاه حکومت چهار سال و اندی خود نمونه بارزی از حکومت اسلامی را به تصویر کشید و تا اندازه‌ای که شرایط زمانه اجازه می‌داد، آن را اجرایی نمود. فرمان‌ها و خطبه‌های حضرت در طول دوران حکومتشان گویای این ماست حتی می‌توان گفت اگر حکومت چند ساله حضرت نبود، نمونه درست و کاملی برای نظام اسلامی در دست نبود؛ چه در جنگ، چه در شرایط صلح، چه دوست و دشمن و چه در ارتباط با شهروندان. البته حکومت پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم) نیز نمونه بارزی از حکومت اسلامی است؛ ولی به جهت یک‌دست بودن امت اسلامی، پیچیدگی‌های فراوانی نداشت.

در نوشتار حاضر، در صدد تشریح مفصل حکومت و نظام اسلامی نیستیم؛ اما به عنوان نمونه، نگاهی کوتاه به نامه ۳ بهج البلاغه یکی از برجسته‌ترین فرمان‌ها و دستورالعمل‌های حضرت امیر خواهیم افکند؛ نگاهی که اگر منصفانه باشد، همه آن‌چه را که در باب حکومت و حاکمیت باید بدانیم، می‌فهمیم. امید است که این نگاه، بیدارکننده بوده و ما را در عمل یاری رساند.

این اثر نیز^(۱) از برکات جلسات ماهانه‌ای است که از همان اوایل پیروزی انقلاب با برخی از دوستان در تهران داشتیم؛ هر چند که بعدها جلسات دیر به دیر برگزار می‌شد. به دلیل اهمیت زیاد این نامه و محتوای کاربردی آن، در سال ۱۳۹۵ به هنگام تشریف به بارگاه ملکوتی حضرت رضا (علیه السلام) تصمیم به انتشار آن گرفته شد و اکنون بعد از پیاده‌سازی صوت این جلسات از روی نوار، به همت حجت الاسلام احمد محمدی پیربازنویس شده و تحت اشراف فرزند ارجمندم فاضل محترم حاج مجید آفندی نظم و ترتیب یافته است. امید است که مقبول درگاه حضرت حق و سعید به سال جامعه اسلامی باشد.

۱. همانند کتاب‌های شرح قانون اساسی و تفسیر سوره‌های عنکبوت و واقعه.

مقدمه

موضوع بحث در این کتاب، شرح نامه ۵۳ نهج البلاغه است. محتوای این نامه سفارش‌هایی است که حضرت امیر (علیه السلام) به مالک اشتر در آستانه مأموریتش به مصر مرقوم فرموده‌اند. در بین نامه‌های حضرت، جامعیت این نامه موقعیت ممتاز و خاصی را بدان بخشیده است. هر چند مالک موفق به انجام این مأموریت نشد.

این نامه با سلیقه‌ای متفاوتی تقسیم‌بندی و شرح شده است. علامه جعفری در شرح نهج البلاغه خودش با بهره‌گیری از منابع متعدد روایی، تاریخی و عرفانی ترجیحاً دقیق‌تری ارائه کرده است. مرحوم دشتی نیز در تنظیم معجم المفهرس نهج البلاغه زحمات زیادی متقبل شده است. شما با مراجعه به این معجم می‌توانید مطلب خود را از طریق یک واژه پیدا کنید. معجم قرآن کریم قبلاً تهیه شده بود اما معجم نویسی در نهج البلاغه کاری مشکل‌تر بود که ایشان به سرانجام رساندند. تقسیم‌بندی موضوعی الفبائی یکی دیگر از کارهایی است که صورت گرفته است؛ به این ترتیب که هر مطلبی را از طریق موضوع با عنوان الفبا پیدا می‌کنید. مثلاً درباره وفای به عهد، زن، حقوق، و یا هر مسأله دیگر حرف اول آن را در

فهرست موضوعات جستجو کرده و می‌بینید که چند خطبه و یا قطعاتی از یک خطبه به ترتیب جالبی در این کتاب دسته‌بندی شد. است. بنده قبلاً که این کتاب را نداشتم، برای تنظیم جزوه کوچکی که در سال امیرالمؤمنین (علیه السلام) قرار بود تهیه شود، ناچار شدم یک دور کامل نهج‌البلاغه را از اول تا آخر برای جدا کردن بحث‌های مربوط به دنیا مرور کنم.^(۱)

به هر حال، مالک اشتر در «نصیبین»^(۲) بودند که حضرت امیر (علیه السلام) او را احضار کرده و اماموریت دادند که به مصر برود. شخصیت مالک به گونه‌ای بود که حضرت فرمودند: «فَاخْرُجْ فَإِنِّي إِن لَّمْ أَوْصِكَ أَكْتَفَيْتُ بِرَأْيِكَ»^(۳) هرگاه من به تو سفارشی نمی‌کنم به این دلیل است که به رأی و نظر خود بسنده می‌کنم. این سخن نشان می‌دهد که حضرت به مالک اشتر و رأی و نظر او اعتماد زیادی داشتند.

۱. این کتاب با نام: دنیا در نظر علی (علیه السلام) چاپ شده است.

۲. شهری در کنار جاده کاروان‌ها و قافله‌ها بین موصل و شام. الحموی، یاقوت، معجم البلدان، بیروت.

دار احیاء التراث العربی، ۱۳۹۹ ه. ق، ۱۹۷۹ م، ج ۵، ص ۲۸۸.

۳. مفید، محمد بن محمد، الأمالی، قم، کنگره شیخ مفید، چاپ اول، ۱۴۱۳ ق، ص ۸۰.

در عین حال، سفارش‌های بسیار ارزنده‌ای نیز به ایشان کرده و دستورهای مهمی صادر نمودند. این دستورها در بین احکام و فرمان‌هایی که امیرالمؤمنین (علیه السلام) برای عمال و مسئولان حکومتی در زمان حکومت خودشان نوشته‌اند، مبسوط‌تر، کامل‌تر، جامع‌تر و پراختیافته‌تر از دیگر نامه‌هاست. به همین جهت، حتی در سازمان ملل نیز جای خود را باز کرده و به رسمیت شناخته شده است.